

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
1
Centrum för neurologi

Parkinsons sjukdom under komplikationsfasen

Tal, röst och sväljproblematik

Sofie Lindfors Hellberg
Leg. Logoped, Centrum för neurologi
Akademiskt specialistcentrum

1

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
2
Centrum för neurologi

Vad gör logopeden?

- Bedömer och behandlar nedsättningar i röst-, tal- och språkfunktionen samt även sväljningssvårigheter.
- Vid Centrum för neurologi görs kliniska bedömningar av sväljning samt bedömningar av tal- och röstfunktion.
- Remiss skickas till primärvården vid behov av ytterligare insatser (behandling, hjälpmedelsutprovning, hembesök, mm).

2

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
3
Centrum för neurologi

Om sväljning

- Normalt sväljer vi cirka 600 gånger per dygn
 - 350 gånger i vaket tillstånd
 - 200 gånger under måltid
 - 50 under sömn
- Vi behöver saliv för att kunna svälja!
 - Smörjer slemhinnor
 - Matsmältning
 - Skyddar tänder
 - Rengörande och antibakteriell

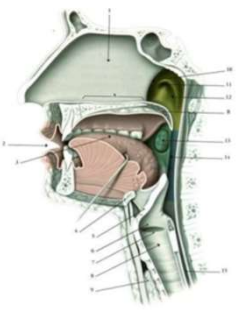
3

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
4
Centrum för neurologi

Sväljningens 4 faser

- Preoral fas – före munnen
- Oral fas – munnen
- Faryngeal fas – svalget
- Esofageal fas -matstrupen

4

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
5
Centrum för neurologi

Preoral fas

- Förberedelse
- Föra mat och dryck till munnen
 - Hantera bestick
 - Motorik i händer, armar, axlar osv.
 - Öga-hand-koordination
 - Syn
 - Uppmärksamhet
 - Igenkänning

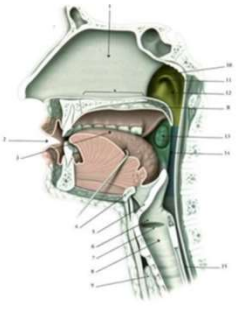
5

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
6
Centrum för neurologi

Oral fas

- Bearbetning och transport
 - Läppar
 - Tunga
 - Käke
 - Tänder
 - Tuggmönster
 - Gom
 - Slemhinna
 - Saliv

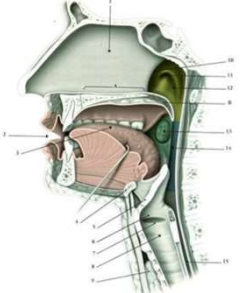
6

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
7
Centrum för neurologi

Faryngeal fas

- Vägar för andning och sväljning korsas, mat/dryck ska passera luftstrupen
- Skyddsventiler: struplocket, fickveck, stämveck

7

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
8
Centrum för neurologi

Med ökad ålder

- Minskad salivproduktion
- Muskelatrofi
- Minskad rörlighet i leder
- Långsammare reaktionsförmåga
- Avtagande känsel och smak?
- Sväljningssvårigheter är *inte* en del i ett naturligt åldrande!

8

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
9
Centrum för neurologi

Sväljningssvårigheter, dysfagi, vid Parkinsons sjukdom

Drabbar uppskattningsvis 40-80% av patientgruppen och kan förekomma i alla stadier av sjukdomen, men ökar ofta då sjukdomen progredierar och kan variera med motoriska fluktuationer.

Kan exempelvis handla om svårigheter att sätta igång sväljningen och att få den tillräckligt kraftfull.

9

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
10
Centrum för neurologi

Tecken på svårigheter

- Hosta, harkling
- Gurglig röstkvalitet, rosslig andning
- Mat ligger kvar i munnen
- Upphållningskänsla
- Dryck spills mellan läpparna
- Dregling

10

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
11
Centrum för neurologi

Konsekvenser

- Lunginflammation
- Sväljrädsla
- Sämre sårhäkning, rehabilitering
- Social isolering
- Kvävningensrisk
- Uttorkning
- Undernäring

11

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
12
Centrum för neurologi

Behandling och kompensation

- Konsistensanpassning.
- Positionering.
- Manövrar.
- Specifika sväljråd.
- Oralmotorisk träning.
- Träning av svalgmuskulatur
- Orofacial stimulans, t.ex. el tandborste.

12

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
13
Centrum för neurologi

Mun och svalg: Hur underlätta?

- Munvård inkl. behandla muntorrhet.
- Stimulera sensorik (stark mat, kall mat/dryck, citron, kolsyrad dryck, lätt tryck på tungan...).
- Konsistensanpassning t.ex. lättuggat/mosat/passerat.
- Förtjocka tunna vätskor vid behov.
- Små tuggor - ev. liten sked.
- Små klunkar.

13

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
14
Centrum för neurologi

Mun och svalg: Hur underlätta?

- Svälja en extra gång mellan varje tugga.
- Placera maten där kontrollen är bäst.
- Sväljtekniker.
- Förläng varmhållningen av maten vid behov!
- Rengöring av munnen efter maten.
- Sitt uppe en stund efter maten.
- Krossa mediciner? Trögflytande medicin? Intag av mediciner med trögflytande?

14

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
15
Centrum för neurologi

Matstrupen: Hur underlätta?

- Äta långsamt
- Små klunkar och tuggor
- Anpassa mängd och konsistens
- Hålla sig upprätt efter måltid
- Höjd huvudända vid sura besvär
- Orsak? Medicinering? Kirurgi?

15

 Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
16
Centrum för neurologi

PEG

- PEG är en förkortning för Perkutan (genom huden) Endoskopisk (inlägges med ett gastroskop, en slang med belysning och möjlighet att titta igenom) Gastrostomi (öppning i magsäcken). Näringstillförsel genom PEG kan också vara ett komplement för personer som har kvar förmågan att äta via munnen, men inte får i sig tillräckligt med energi och näringsämnen.
- Bedöms som säkert och effektivt vid neurogen dysfagi.

16

 Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
17
Centrum för neurologi

Röst och tal vid Parkinsons sjukdom

- Varierande muskeltonus i och -kontroll över de muskler som styr talet: påverkar **röst och artikulation**
- nedsatt röststyrka (hypofoni)
- sämre röstkvalitet (till exempel hes och skrovlig röst)
- monotoni
- odistinkt artikulation
- hastighetsrubbingar, t ex talrusher

17

 Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
18
Centrum för neurologi

Minskad röststyrka

- En del personer med PD har en lägre röststyrka jämfört med kontrollgrupp (*sound pressure level*, mäts i db)
- > samtalspartnern kan inte uppfatta talet

18

 Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
19
Centrum för neurologi

Monotoni

- Mindre omfång och variation i röstläge jämfört med kontrollgrupp. Även minskad accentuering av ord.
- Mindre distinktion mellan fråga och påstående, och mellan satsgränser

-> minskar samtalspartnerns möjlighet att analysera talljudsekvensen

19

 Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
20
Centrum för neurologi

Hastighetsrubbningsar

- Kortare yttranden
- Högre talhastighet

-> svårare för samtalspartner att urskilja ljud och ord, mindre tid att uppfatta talet

20

 Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
21
Centrum för neurologi

Egen perception

- En del personer med PD uppfattar inte sitt tal/röstproblem som lika allvarligt som partnern gör
- Svårigheter att uppfatta sin egen röststyrka
- Uppfattar inte små felaktigheter i talet i lika stor utsträckning som kontrollgrupp

-> svårighet ur terapeutisk synpunkt

21

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
22
Centrum för neurologi

Behandling

- Syftar oftast till att påverka röststyrka och talhastighet
- LSVT (Lee Silverman Voice Treatment)
- Kommunikationsstrategier
- Biofeedback (forskning pågår!)

22

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
23
Centrum för neurologi

Behandling: LSVT

- Lee Silverman Voice Treatment (LSVT) är en specifikt utformad behandlingsmetod som syftar till att förbättra röstfunktionen för personer med Parkinsons sjukdom. Har positiv effekt gällande röststyrka, men även på förståelighet, artikulation, respiratorisk funktion, sväljningsfunktion och mimik. Träningsupplägget är intensivt, kräver mycket kraft och omfattar dagliga hemuppgifter.

23

Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
24
Centrum för neurologi

Behandlingsalternativ

- Röstträning med fokus på ökad röststyrka och förbättrad röstkvalitet, alternativt tydligare artikulation eller bättre anpassat taltempo.
- Utforma strategier för att kommunikationen ska fungera bättre.

24

 Akademiskt specialistcentrum
REGION STOCKHOLM

2024-11-12
25
Centrum för neurologi

Referenser

Schindler A, Pizzorni N, Cereda E, Cosentino G, Avenali M, Montomoli C, et al. Consensus on the treatment of dysphagia in Parkinson's disease. *Journal of the Neurological Sciences*, 2021;430, Article 120008.

Stavroulakis T, McDermott C.J. Enteral feeding in neurological disorders. *Practical Neurology* 2016. ISSN 1474-7758.

Sapmaz Atalar M, Oğuz O, Genç G. Hypokinetic dysarthria in Parkinson's disease: A narrative review. *Med Bull Sisi Etfal Hosp* 2023;57(2):163-170

Umemoto G, Furuya H. Management of dysphagia in patients with Parkinson's disease and related disorders. *Intern Med* 2020;59:7-14

Nagaya M, Kachi T, Yamada T. Effect of swallowing training on swallowing disorders in Parkinson's disease. *Scand J Rehab Med*, 2000;32:11-15.

Sackley C M, Rick C, Brady M C, Woolley R, Burton C, Patel S, et al. Lee Silverman voice treatment versus NHS speech and language therapy versus control for dysarthria in people with Parkinson's disease (PD COMM): pragmatic, UK based, multicentre, three arm, parallel group, unblinded, randomized controlled trial. *BMJ* 2024;386:e078341.

Umay E, Öztürk E, Gurcay E, Delibas O, Celikel F. Swallowing in Parkinson's disease: How is it affected? *Clinical Neurology and Neurosurgery* 2019;177:37-41.
